

*Цибуляк А.Г.**

ПІДХОДИ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ ДО РЕФОРМУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АРХИТЕКТУРИ БЕЗПЕКИ

Процеси розширення ЄС і НАТО; поглиблення співробітництва цих західних організацій з країнами пострадянського простору, що, свою чергу, поступово звужує зону привілейованих інтересів Росії спочатку в Центральній та Східній Європі, а тепер і в країнах СНД; розширення потенціалу взаємозалежності в діяльності європейських регіональних організацій в сфері безпеки призвело до постановки російською стороною питання про необхідність нової архітектури європейської безпеки (червень 2008 р. ініціатива президента Росії Д.Медведєва щодо покращення європейської архітектури безпеки, листопад 2009 р. – російський проект договору про європейську безпеку). Основною метою даного процесу є максимальне збереження ролі Росії у європейській політиці через зупинку подальшого розширення сфери впливу Заходу за рахунок країн пострадянського простору, що є пріоритетними для РФ на сучасному етапі.

Принципи, що пропонує враховувати Росія при побудові європейської безпеки: рівної безпеки, неподільності безпеки, неприпустимість забезпечення безпеки за рахунок інтересів інших сторін, відсутність виключних прав у держав та організацій на підтримку миру й стабільності в Євро-Атлантиці, вироблення єдиних правил роботи структур безпеки, право на нейтралітет для країн, що розташовані між розширеним НАТО і Росією.

Очевидний акцент на питаннях жорсткої безпеки — безпеки та її неподільності, контроль над озброєннями, урегулювання регіональних конфліктів на євроатлантичному просторі. Передбачається вихід на новий рівень в питаннях м'якої безпеки.

Учасниками нової структури безпеки в Європі є як всі держави, так і СНД, ОДКБ, ЄС, НАТО, ОБСЄ.

Виникає питання про причини пошуку домовленостей щодо принципів, які переважно закріплені в численних документах європейської і євроатлантичної безпеки. Зрозуміло, що причина в слабкій інтегрованості Росії в систему безпеки, що склалася в Європі дотепер, і в проблемності діалогу між Росією і Європою.

Об'єктивно, що Росія прагне почати конструктивний діалог з тем, що складають спільну зацікавленість і викликають занепокоєння сторін.

Прогресивною вбачається ідея зустрічі на рівні організацій — ОБСЄ, НАТО, ЄС, СНД, ОДКБ, на якій основним питанням могло б стати обговорення сумісності стратегій безпеки, з тим, щоб уникнути дублюючих порядків денних.

Договір про колективну безпеку розглядається як російською, так і європейською сторонами, а також в рамках НАТО, у якості початку дискусій щодо співробітництва Росія — ЄС — НАТО й визначити місце Росії у вирішенні спільних проблем безпеки.

Суперечливим принципом, запропонованим проектом Договору про європейську безпеку, є зобов'язання не забезпечувати власну безпеку за рахунок безпеки інших. Експерти переконані, що у такий спосіб Росія прагне закріпити зобов'язання не розширювати НАТО за рахунок країн пострадянського простору, і тим самим закріпити фактично сферу особ-

* аспірантка кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Копійка В.В.

ливих інтересів Росії. З іншого боку, у даному випадку численні експерти зауважують про доцільність уникати обговорення практичних можливостей для реалізації даного принципу для того, щоб оминати звинувачення Росії з боку Заходу у імперіалістичних нахилах російської зовнішньої політики.

В проекті Договору слабо прописаний фактор впливу США в питаннях військово-політичного співробітництва з безпеки в Європі. Це викликає запитання, оскільки численні проблеми в даній сфері вирішуються у тісній прив'язці Росія — США (в питаннях контролю над озброєннями), США — Європа (безпека, конфлікти, розвиток НАТО, європейська політика оборони й безпеки), Росія — Європа. Водночас, у пропозиціях не міститься оцінка тісної прив'язки американських й європейських інтересів, що дозволяє припущення про прагнення Росії відсторонити США від ключової ролі у вирішенні проблем європейської безпеки.

Основна проблема в активізації взаємодії між Росією, Європою і США з питань безпеки полягає у відмінності розуміння підходів до досягнення безпеки. Аналіз стратегічних документів ЄС, Росії та НАТО демонструє, що безпеку і загрози в Росії і Європі розуміють однаково. Відрізняються підходи до вирішення проблем: в Європі розуміння безпеки більш багатомірне, включає роботу як у військово-політичному, так і в економічному й інтелектуальному напрямках; для Росії основні загрози зосереджені переважно на Заході (НАТО-центричність документів в сфері безпеки) й безпека зав'язується на військових аспектах співробітництва.

Слушним зауваженням є необхідність просувати співробітництво з Європою і США на умовах взаємної вигоди. Тому для Росії актуалізується питання проектів, цікавих з точки зору економічної дипломатії в сфері безпеки.

Висловлюються побоювання, що принцип права на нейтралітет має в основі прагнення вибудувати так звану «сіру зону» з держав, що знаходяться між НАТО та ОДКБ.

Таким чином, в процесі формування такої системи безпеки, що пропонується Росією, прагне: закріпити за собою право на один з центрів сили на Європейському континенті (як наслідок формування «біполярної системи безпеки в Європі»); забезпечити собі виключне право на інтереси в країнах Європи, що не є членами ЄС та НАТО (Росія готова не втручатися в процеси всередині цих організацій у зоні їхнього геостратегічного впливу); досягти певного балансу у відносинах із Заходом. Фактично, йдеться про встановлення правил поведінки між Росією, ОДКБ і СНД, з одного боку, й США, НАТО, ЄС, з іншого боку, й встановити між ними рівноправне партнерство.

У такому випадку, експерти відзначають формування умовної дилеми між глобальною стратегією кооперативної безпеки і стратегією регіонального стримування Росії.

Серед існуючих сценаріїв щодо розвитку пропозицій в сфері нової архітектури європейської безпеки найбільш реалістичним є такий: договір підписаний не буде, але Договір буде використаний Росією не як кінцева мета, а засіб, який сприятиме втягненню Росії в діалог з існуючими європейськими й євроатлантичними структурами. Позитивним моментом є становлення у довготерміновій перспективі відкритого діалогу між Росією, її європейськими та атлантичними партнерами. В такому ракурсі дана ініціатива розглядається Російською Федерацією виключно у позитивному сенсі.

Література

1. Відносини Україна – ЄС: В пошуках нової системи європейської безпеки // *International Review*. — 2009. — № 3(11)
2. Архитектура евроатлантической безопасности / Под ред. Юргенса И., Дынкина А., Барановского В. — М., 2009

3. Воронков В. Договор о европейской безопасности после Корфу // Индекс безопасности. — 2009. — № 3-4
4. Заславская Н. Сотрудничество между Россией и Европейским Союзом в сфере безопасности // Отношения России и Европейского Союза / Под ред. Беленя С., Худоля К. — Варшава, 2009
5. Dias Fernandes Sandra. Time to reassess the European security architecture? The NATO—EU—Russia Security Triangle // EPIN Working Paper. — 2009. — No.22, March